

Projekts WASTEWISE



Ieteikumi

izstrādāts
AAEL & CoPE

WASTEWISE



Ievads

Balstoties uz salīdzinošo analīzi Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas Slovākijā un Sicīlijā: izaicinājumi, pieejas un ES politiku īstenošana ([link](#)), kas veikta projekta Erasmus+ KA210-VET “Waste Wise: Enhancing Governance for Sustainable Waste Management” (Nr. 2024-2-SK01-KA210-VET-000260945) ietvaros, partnerorganizācijas ir izstrādājušas ieteikumu kopumu, lai uzlabotu atkritumu apsaimniekošanas sistēmu efektivitāti, ilgtspēju un pārvaldību iesaistītajos reģionos.

Salīdzinošais pētījums ietvēra anketās balstītu novērtējumu par administratīvā personāla un pārstāvju uzvedību un zināšanām, kuri iesaistīti valsts un Eiropas Savienības atkritumu tiesību aktu ieviešanā. Rezultāti norāda, ka, lai gan izpratne par vides mērķiem kopumā ir augsta, specifisko tiesisko regulējumu un praktisko pielietojumu izpratne joprojām ir ierobežota. Šis secinājums ir pamatā daudziem turpmākajiem ieteikumiem, īpaši tiem, kas attiecas uz pārvaldības, administratīvās kapacitātes un profesionālās apmācības uzlabošanu.



Stiprināt pārvaldību, koordināciju un politikas konsekvensi

Efektīva atkritumu apsaimniekošana prasa konsekventu pārvaldību visos administratīvajos līmeņos. Slovākijā atbildības ir salīdzinoši centralizētas, kas izraisa nevienmērīgus rezultātus pašvaldībās. Sicīlijā fragmentēta pārvaldība un nekonsekventa koordinācija starp reģionālajām un vietējām struktūrām bieži kavē ES atkritumu mērķu īstenošanu.

Aptaujas rezultāti apstiprina, ka daudziem vietējo un reģionālo iestāžu darbiniekiem nav skaidras izpratnes par savām kompetencēm un pienākumiem saskaņā ar ES un valsts atkritumu tiesību aktiem, kas veicina kavēšanos plānošanā, ziņošanā un noteikumu piemērošanā.

Lai risinātu šos izaicinājumus, abiem reģioniem būtu jāievieš integrēts pārvaldības modelis, kas atbilst ES Atkritumu pamatdirektīvai (Direktīva 2008/98/EK, grozīta ar Direktīvu (ES) 2018/851).





Starpiestāžu koordinācijas platformu un reģionālā atkritumu novērošanas centra izveide varētu uzlabot komunikāciju, uzraudzību un atbilstību. Vienota apmācība publiskās pārvaldes darbiniekiem šīs reformas papildinātu, nodrošinot politisko mērķu efektīvu īstenošanu praksē.



Modernizēt infrastruktūru un paplašināt apstrādes jaudas

Pāreja uz aprites ekonomiku ir atkarīga no pietiekamām apstrādes jaudām un modernām infrastruktūrām. Abos reģionos pastāv trūkumi, kas ierobežo pārstrādi un veicina atkarību no poligoniem.

Slovākijai būtu jākoncentrējas uz lauku teritoriju savākšanas sistēmu un kompostēšanas infrastruktūras uzlabošanu, savukārt Sicīlijai jāpilnveido kompostēšanas un anaerobās pārstrādes iekārtu tīkls. ES instrumenti, piemēram, Kohēzijas fonds, LIFE un PNRR, būtu jāizmanto stratēģiski, lai sasniegtu ES 2035. gada mērķi par ne vairāk kā 10 % sadzīves atkritumu noglabāšanu poligonos. Integrēti reģionālie investīciju plāni uzlabotu politiku ilgtspēju un konsekveni.



Ieguldīt izglītībā, informētībā un sabiedrības iesaistē

Sabiedrības līdzdalība ir izšķiroša ES mērķu sasniegšanai. Valdībām un pašvaldībām būtu jāintensificē vides izglītības kampaņas, iekļaujot atkritumu prātību un aprites ekonomikas principus skolu mācību programmās un profesionālajā apmācībā.

Kopienas iniciatīvas, piemēram, “Zero Waste” skolas, labošanas kafejnīcas un vietējās motivācijas sistēmas, var efektīvi veicināt uzvedības maiņu un iedzīvotāju iesaisti.





Uzlabot datu pārvaldību, uzraudzību un caurspīdīgumu

Precīzi dati ir būtiski labas pārvaldības nodrošināšanai.

Slovākijas ISOH un Itālijas MUD/RENTRI sistēmas būtu jāpadara savstarpēji funkcionālas un saskaņotas ar ES ziņošanas standartiem.

Digitālo izsekošanas rīku ieviešana — piemēram, atkritumu GIS kartēšana vai savākšanas sistēmas ar QR kodiem — uzlabotu caurspīdīgumu un palīdzētu izvērtēt progresu ES mērķu sasniegšanā.



Virzīties uz aprites ekonomiku

Atkritumu apsaimniekošanai jāattīstās plašākā aprites ekonomikas ietvarā.

Slovākijas Aprites ekonomikas ceļvedis (2022) un Sicīlijas Reģionālais atkritumu plāns (2024) būtu jāīsteno caur pilotprojektiem galvenajās nozarēs (būvniecība, pārtikas atkritumi, plastmasa). Dalība ES iniciatīvās, piemēram, Circular Cities and Regions Initiative (CCRI), var veicināt inovāciju un starpreģionu mācīšanos.



Ieviest ekonomiskos stimulus un instrumentus atkritumu novēršanai un atkārtotai izmantošanai

Arites ekonomika prasa ne tikai atgūšanu, bet arī novēršanu: samazināšanu, dizainu, remontu un atkārtotu izmantošanu. OECD analīze Itālijā norāda uz fiskālo mehānismu potenciālu šajā jomā. Būtu jāveicina sadarbības ekonomikas modeļi, remonta un atkārtotas izmantošanas centri, stimuli uzņēmumiem, kas ievieš atkārtoti lietojamus iepakojumus vai depoziā sistēmas. Vienlaikus jāņem vērā sociālā dimensija: šiem rīkiem jābūt pieejamiem arī mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām un minoritātēm.



Nodrošināt teritoriālo pašpietiekamību un vienmērīgi pieejamas infrastruktūras

Slovākijā ir teritorijas, kur vairāk nekā 50 % sadzīves atkritumu joprojām nonāk poligonos, kamēr Itālijā saglabājas ievērojamas atšķirības starp reģioniem gan šķirošanā, gan infrastruktūrā. Politikai būtu jāveicina valsts/reģionālie plāni, kas nodrošina pietiekamu infrastruktūru un vienotus minimālos standartus, lai nepieļautu, ka atsevišķi reģioni kļūst “neredzami” atkritumu apsaimniekošanas ķēdē.



Efektīvi apkarot nelikumīgas darbības un nelegālu atkritumu izmešanu

Itālijā labi zināma ir tā dēvētā “ekomafija”, kas būtiski ietekmē visu atkritumu apsaimniekošanas sistēmu. Slovākijā, kā arī daudzās citās valstīs, nepieciešams stiprināt kontroli, vides inspekcijas, caurspīdīgumu un sankcijas, lai novērstu nelegālu izmešanu, atkritumu tirdzniecību un kritisko posmu “nepamanāmību”. Komunikācijā un identitātē jāuzsver, ka tiesības uz veselīgu vidi ir sociālas un taisnīguma tiesības, ne tikai “vides jautājums”.





Attīstīt kompetences un veicināt starptautisko sadarbību

Aptauja norāda uz skaidru nepieciešamību stiprināt publiskās pārvaldes darbinieku kompetenci, īpaši ES atkritumu tiesību aktu izpratnē un piemērošanā. Apmācībām būtu jāfokusējas uz tiesiskā regulējuma interpretāciju, datu ziņošanu un sadarbību starp iesaistītajām pusēm. Starptautiskā sadarbība, izmantojot Erasmus+, Horizon Europe un Interreg, būtu jāpaplašina, lai veicinātu pieredzes apmaiņu un labās prakses pārņemšanu reģionos ar līdzīgiem sociālekonomiskiem un administratīviem izaicinājumiem.

Šāda uz pierādījumiem balstīta pieeja nodrošina, ka reformas tiek ne tikai labi izstrādātas, bet arī efektīvi īstenotas ar plašu institucionālu atbalstu.



Ieviest gudrus ekonomiskos un normatīvos instrumentus

Abām valstīm būtu jāpaplašina “Pay-As-You-Throw” (PAYT) sistēmas un jāpaaugstina poligonu nodevas, lai veicinātu atkritumu novēršanu un pārstrādi. Paplašinot ražotāju paplašināto atbildību (EPR) saskaņā ar Direktīvu (ES) 2018/852, ražotāji tiks motivēti integrēt ekodizaina un atkārtotas izmantošanas principus. Zaļās pārejas fondu izveide varētu palīdzēt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem pieņemt aprites modeļus un stimulēt inovāciju.



Secinājumi

Lai sasniegtu Eiropas zaļā kursa, Aprites ekonomikas rīcības plāna un “Zero Pollution” stratēģijas mērķus, gan Slovākijai, gan Sicīlijai jāiet tālāk par formālu atbilstību un jāievieš integrēta, zināšanās balstīta pārvaldība. Stiprinot administratīvo kapacitāti, ieguldot infrastruktūrā, iesaistot sabiedrību un ieviešot aprites principus, abi reģioni var kļūt par ilgtspējīgas atkritumu apsaimniekošanas un reģionālās sadarbības paraugiem Eiropas Savienībā.



Citi jautājumi?

✉ bohatova.zuzana@gmail.com

🌐 www.wastewise.sk

📷 Wastewise2025

Sazinieties!

